

ILYÉS KINGA

Vékás Lajos: Öröklési jog

ELTE Jogi Kari Tankönyvek 26. Budapest, ORAC Kiadó, 2026.

Vékás Lajos öröklési jogi tankönyvének új kiadása már nem a sokat forgatott egyetemi jegyzet soron következő lenyomata. A szerző az előszóban ugyan visszafogottan fogalmaz („a számos kiadást megélt egyetemi jegyzet alapjaiban felújított és újrairt változataról” beszél), a szerénység azonban elfedi a vállalkozás valódi léptékét. Aki a mostani kötetet a korábbi, 2010-es hatodik, javított kiadás (Eötvös József Könyvkiadó, „oktatási segédanyag”, mintegy másfél száz oldalon) mellé teszi, egészen más műfajú munkát talál a kezében. A régi jegyzet tömör, vázlatos felépítésével a vizsgára készülő hallgatót szolgálta; a mostani változat a valódi tankönyv és a tudományos kézikönyv határán mozog. A szerző kifejezett szándéka, hogy az „*alapvetően egyetemi tankönyvnek készült munka az öröklési jog kézikönyveként is használható*” legyen, és ez a kettős rendeltetés végigkíséri a kötetet – meghatározza erőnyeit és néhány óhatatlan feszültségét egyaránt.

A legszembeötlőbb változás a jogi háttér cseréje. A korábbi jegyzet még az 1959. évi IV. törvény (rPtk.) talaján állt; a mostani kiadás teljes egészében a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) Hetedik Könyvét dolgozza fel. A joganyag cseréje azonban nem magyarázná a mű terjedelmi növekedését. A kötet terjedelme a 2010-es változatnak nagyjából a két-háromszorosára nőtt, és ezzel együtt a tárgyalás mélysége is megsokszorozódott: beépült a bírói és közjegyzői gyakorlat, a hazai és a külföldi jogirodalom, valamint a nemzetközi és uniós öröklési jog friss anyaga. A szerző, aki a 2013. évi kódex kodifikációs munkálatait vezette, s így a hatályos szabályozás egyik legavatottabb ismerője, részletesen rögzíti a magyar öröklési jog tételeit, és jogtörténeti, összehasonlító jogi összefüggéseikbe ágyazva indokolja is őket.

Érdemes megállni a rendszertani felépítés átalakulásánál. A régi jegyzet még a hagyományos sorrendet követte: a törvényes öröklést a végintézkedésen alapuló öröklés elé helyezte. Az új kiadás, a Ptk. saját szerkezeti reformját tükrözve, megfordítja ezt: előbb tárgyalja a végintézkedésen alapuló öröklést (Második Rész), és csak utána a törvényes öröklés rendjét (Harmadik Rész). A látszólag technikai átrendezés valójában elvi állásfoglalás. Azt fejezi ki, hogy a végintézkedési szabadság elismerése óta a végrendeleti öröklés megelőzi a törvényes öröklés rendjét, ez utóbbi pedig jórészt csak az örökhagyó vélelmezett akaratát pótló, kisegítő szerepet tölt be. A kötet külön alfejezetet is szentel „a végintézkedésen alapuló öröklés elsőbbségének”, így szerkezet és tartalom kölcsönösen alátámasztják egymást. A megoldás következetes, még ha didaktikailag vitatható is: a kezdő hallgató számára a törvényes öröklés fogalmi apparátusa talán könnyebb belépő volna, és az európai kódexek többsége is a fordított sorrendet őrizte

meg. A választás mindenestre hű a hatályos magyar jog logikájához, és ebben az értelemben nehéz kifogásolni.

A jegyzet műfaját messze meghaladó tudományos apparátus talán legjellemzőbb eleme a margószámozás és a szögletes zárójeles belső keresztivatkozások rendszere. A margón végigfutó bekezdésszámok – a német kommentárirodalom *Randnummer*-technikájának mintájára – lehetővé teszik, hogy a szöveg bármely pontjára oldalszámtól függetlenül, pontosan lehessen utalni. A mű maga is él ezzel: ahol az *ipso iure* öröklés, a kötelesrész vagy az ági öröklés szóba kerül, ott a megfelelő bekezdésre mutató szám azonnal a fogalom kifejtéséhez irányít. Ez az eszköz emeli a munkát a jegyzet szintjéről a hivatkozható kézikönyvébe, és jelentősen megkönnyíti a használatát, az oktatásban éppúgy, mint a jogalkalmazói gyakorlatban. Hasonló célt szolgál a kötetet záró tárgymutató is.

A Bevezetés önmagában is figyelemre méltó teljesítmény, és jól mutatja, mennyit emelkedett a mű igény szintje. A korábbi jegyzet bevezetője még a magántulajdon és az öröklés viszonyát tekintve, a rendszerváltás kontextusában visszatul a szocialista tulajdoni rendszerre és annak az öröklési jogra gyakorolt negatív hatásaira. Az új kiadás ezt a keretet elhagyja, és háromtétéles, összehasonlító jogi és eszmetörténeti nyitányt ad helyette. Elsőként az öröklési jognak a magánjog rendszerén belüli viszonylagos állandóságát és a kódexeken belüli elhelyezését tekinti át – a *Code civile*től az oszt-rák ABGB-n és a német BGB-n át a svájci ZGB-ig, kitérve a francia, a holland és a belga öröklési jog újabb megújulására is. Ezt követi a hatályos szabályozás „madártávlati” áttekintése, benne a hagyatékok értékének és nemzetközi jellegének növekedésével, valamint az uniós 650/2012/EU öröklési rendelet szerepével. A szerző itt rögzíti meg a kódex öröklési jogának meghatározó elemeit („kemény magját”): az *ipso iure* öröklés elvét, a kötelesrészt és az ági öröklést, amelyet a jogalkotó tudatosan hagyott érintetlenül, hangsúlyozva a szabályozás állandóságában rejlő jogbiztonsági értéket.

A harmadik bevezető tétel az öröklési jog szépirodalmi és filozófiai tükröződését járja körül. A Dickens, Trollope, Balzac, Jókai, Mikszáth és Krúdy műveire, valamint a Dante és Puccini nyomán megidézett Gianni Schicchi-történetre való utalás már a régi jegyzetben is szerepelt, ám a mostani szöveg ezt a magántulajdon és az öröklés bírálatának modern rétegével egészíti ki. Külön kiemelendő, hogy a szerző a limitarianizmus – a vagyoni felső korlát – legújabb elméleteit (Ingrid Robeyns munkásságát) is bevonja, a nagy vagyonok öröklésének „igazságtalanságára” alapított érvekkel együtt, sőt e gondolat gyökereit egészen a korai kereszténységig, Szent Ágoston tanításáig vezeti vissza. Ez a kitekintés friss és elgondolkodtató. Szívesen olvastam volna arról is, megjelennek-e, és ha igen, milyen formában, e korlátozó elméletek a tételes öröklési jog dogmatikájában. A Bevezetés műfajából adódik, hogy a termékeny gondolatmenetet nyitva hagyja.

A törzsanyag tárgyalása pontos, arányos és érzékeny a hatályos gyakorlatra. A Ptk. érdemi újításait a kötet kiemelten kezeli: a túlélő házastárs törvényes öröklési státuszának átalakulását és az özvegyi jog részleges megszüntetését önálló fejezet dolgozza fel, akárcsak az öröklési szerződés megújult, kettős jogi természetű szabályozását, az öröklési várományt és annak jogi garanciáit. A szerző következetesen végigvezeti a bejegyzett élettársnak a házastárséhoz sok tekintetben igazodó, ám a kötelesrész terén

attól eltérő jogállását, és részletesen tárgyalja az osztályrabocsátás nehéz eseteit, a túladorányozástól a több leszármazói generáció közötti számításig. Dicséretes az is, hogy a mű nem hallgatja el a kódexváltás átmeneti problematikáját: a Ptké. rendelkezései nyomán, hangsúlyozottan kiemelve és kikereshetővé téve mutatja be, hogy az öröklési jogviszonyokat még hosszú évekig az rPtk. és a Ptk. párhuzamos időbeli hatálya szerint kell elbírálni. Szemléletes a hivatkozott, 2021-ben hozott hagyatékátadó végzés, amely egy 1949-ben elhunyt örökhagyó hagyatékát még az 1928-as Magánjogi Törvényjavaslat alapján adta át: emlékeztető arra, milyen hosszú a régi öröklési jogi szabályok „élettartama”.

A recenzius néhány észrevétele inkább a mű karakterének pontosabb megrajzolását szolgálja. A kötet, összhangban a Ptk. jogalkotójának tudatosan visszafogott, az öröklési jog „kemény magját” érintetlenül hagyó koncepciójával, elsődlegesen rendszerező és a hatályos megoldásokat értelmező igénnyel lép fel; a *de lege ferenda* megfontolások, valamint a fennálló szabályozás bíráló felülvizsgálata jobbra a lábjegyzetekben és a külföldi kitekintések utalásaiban jelennek meg. Ez a tartózkodás aligha róható fel: egyszerre illeszkedik a tankönyvi rendeltetéshez és a szerzőnek a kódex megalkotásában játszott szerepéhez, és önmagában is védhető tudományos álláspontot tükröz. Hasonlóképpen a műfaji kettősség természetes velejárója, hogy a kifejtés mélysége és a terjedelmi fegyelem helyenként finom egyensúlyozásra szorul. Egy-egy különösen összetett kérdésben (mint a kötelesrészi igény kötelmi, illetve öröklési jogi természetének megítélése) a téma iránt elmélyültebben érdeklődő olvasó bizonyára szívesen fogadna további kibontást is, míg a tananyagot elsajátító hallgató számára a meglévő tárgyalás már bőséges és biztos tájékozódási alapot ad. Mindez azonban nem a mű hiányosságaként, hanem a gondosan megválasztott műfaji pozíció következetes vállalásaként értékelendő.

A kötet végig kiegyensúlyozott, súlyos és mégis olvasmányos munka, amely a magyar öröklési jog hatályos anyagát a Ptk. logikája szerint tárgyalja, a jogtörténeti és összehasonlító jogi háttér, valamint a legfrissebb bírói gyakorlat együttes bevonásával. A margószámozott, kereszthivatkozásokkal ellátott apparátus, a részletes irodalmi tájékoztatás és a fegyelmezett, világos stílus azt szolgálja, hogy ne csupán az egyetemi oktatásban, hanem a közjegyzői, ügyvédi és bírói jogalkalmazás mindennapjaiban is megbízható kalauz legyen. A kötet méltán foglalja el helyét az ELTE Jogi Kari Tankönyvek sorában: az elkövetkező évek alapvető magyarországi öröklési jogi referenciamunkáját olvashatjuk e műben.